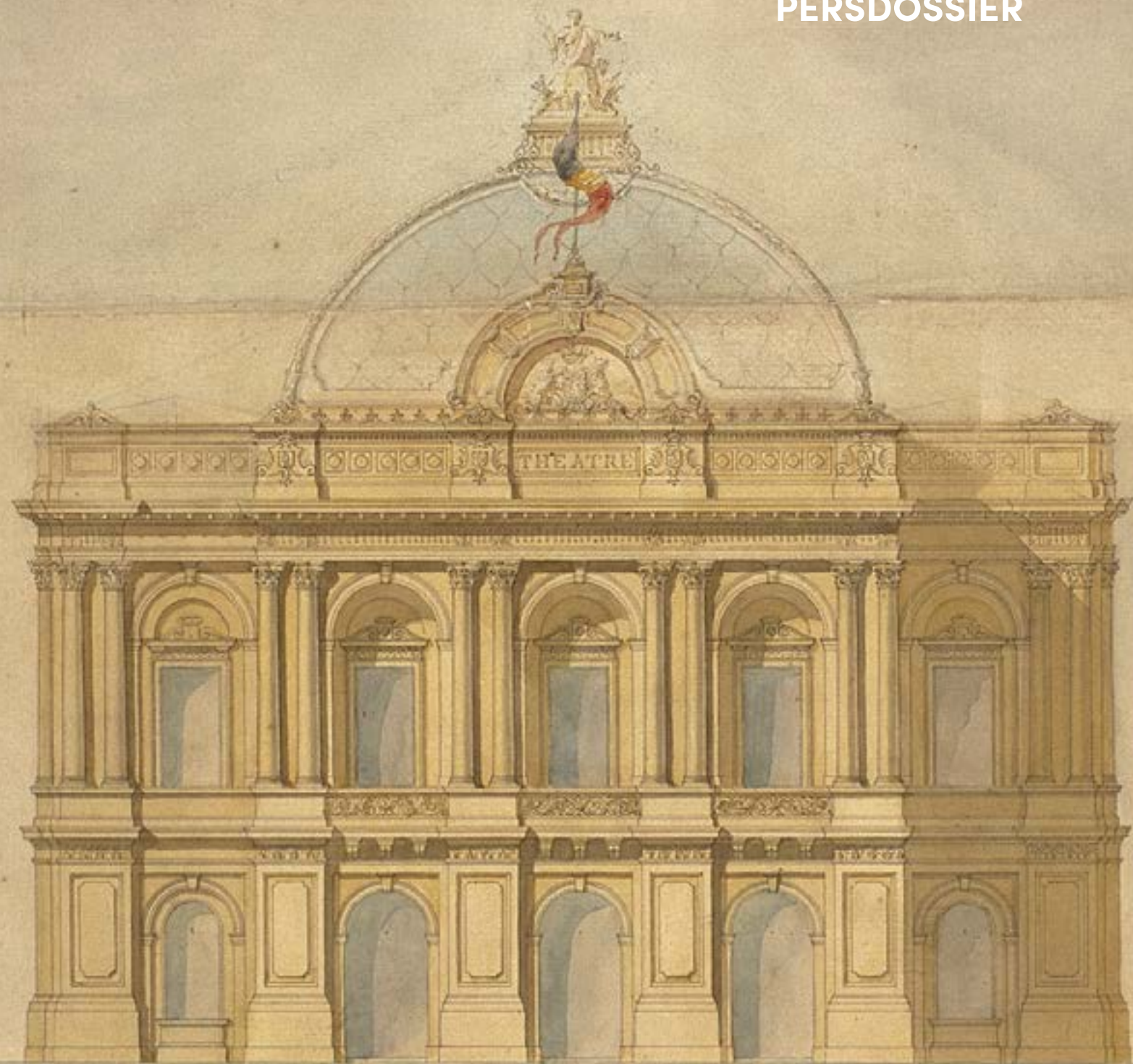

PERSDOSSIER

150 JAAR KONINKLIJKE STADSSCHOUWBURG

Arentshuis, Dijver 16, Brugge. 07/09 - 01/03/2020

Vlaanderen
verbeelding werkt

Ville de Brugges.

Projet de Theatres

LE GRAND THÉÂTRE DE BRUGES 1869 – 2019

150 JAAR TONEEL VAN OPERA, COMÉDIE, DRAMA, VAUDEVILLE, SPEKTAKEL EN CULTUUR

De Brugse Stadsschouwburg opent zijn deuren op 30 september 1869 met de opvoering van 'Les Mousquetaires de la Reine', een 'opéra comique en 3 actes'. In de loop van de voorbije 150 jaar beweegt er in en rond het gebouw heel wat. Deze tentoonstelling gaat dieper in op het stedenbouwkundige, architecturale en programmatorische verhaal.

De bouw van de schouwburg zorgt voor de 'Haussmannisering' van de buurt. Naar het voorbeeld van de Franse stedenbouwkundige Georges-Eugène Haussmann in Parijs, wor-

den middeleeuwse huizen afgebroken, straten recht getrokken en wordt er een nieuw theaterplein gecreëerd. Er wordt aan zes architecten gevraagd om plannen te tekenen. Uiteindelijk mag de Brusselse architect Gustave Saintenoy het gebouw realiseren, in een eclectische stijl. Het gebouw straalt rijkdom uit en het wordt bejubeld door een deel van de elite, een ander deel van de bevolking vindt het pompeus.

Ook de invulling van de programmering ondergaat gedurende 150 jaar een enorme verandering. Het 'Grand Théâtre de Bruges' evolueert van een elitaire schouwburg waar de klassen letterlijk in een rangorde gescheiden worden naar een open cultuurhuis dat modern theater, muziek en dans verwelkomt.

HET STEDENBOUWKUNDIGE EN ARCHITECTURALE VERHAAL

EEN NIEUW STADSKWARTIER

De wijk waar de nieuwe Stadsschouwburg wordt gebouwd, is eeuwenlang het commerciële hart van de stad. Hier stroomt de Reie, bevindt zich de stadskraan en rond het Oude Beursplein staan diverse natiehuizen. Op het einde van de 18de eeuw verhuist de havenactiviteit naar de rand van de stad, de Reie wordt dichtgelegd. Maar de organisch gegroeide wijk heeft zijn middeleeuwse structuur behouden. Grote handelshuizen wisselen af met kleine woningen. De straatjes zijn smal en kronkelen zich tussen de huizen waardoor er weinig licht en lucht binnen stroomt.

Er zijn een aantal grote bouwblokken, de Comedie (Salle de Spectacle) en het Hotel De Korenbloem (Hôtel de la Fleur de Blé) centraal op het terrein, enkele grote percelen met herenhuizen langs de Kuipersstraat (Rue des Tonneliers) en nevengebouwen waaronder koetshuizen langs de Robijn- (Rue Robyn) en de Eistraat (Rue de l' Œuf). Langs de Bezemstraat (Rue des Balais) en de Koornbloemstraat (Rue de la Fleur de Blé) liggen de kleinste huizen.

Op het moment waarop beslist wordt een kleine vijftig gebouwen af te breken, wordt de wijk nog volop gebruikt voor handelsactiviteiten. Heel wat huizen zijn verhuurd. De eigenaars zijn dokter, advocaat, ambtenaar of grootgrondeigenaar. Er woont en werkt een mix van arm en rijk. Kleine ambachtsslieden (een wever, pottenmaker, melkmeisje), middelgrote bedrijfjes (een mosterdfabriek, een tabaksfabriek, een 'fabrique' van behangsel met toonzaal) maar ook een porselein- en faiëncwinkel, een apotheker, een kleermaker, een slotenmaker-mecanicien met smidse en groot atelier... De kelders zijn vaak verhuurd aan brouwers.

Enkele cabarets en kleine kroegjes in de Bezem- en Koornbloemstraat bezorgen de wijk een slechte naam. Daar wordt aan illegale prostitutie gedaan. De politie moet er geregeld optreden omwille van vechtpartijen. Heel wat soldaten lopen er ziektes op. In de jaren 1840 treft men maatregelen tegen ontucht maar tot 1865-1867 blijven er een aantal 'verdachte huizen' in de wijk gevestigd.

DE OUDE COMEDIE...

De voorgeschiedenis van de schouwburg gaat 275 jaar terug in de tijd. Een aantal goeie burgers wil een vereniging van musici oprichten om het muziekleven in de stad te promoten. In augustus 1746 stichten ze het "Concert de Musique". Het organiseert salon- en kamerconcerten op wisselende locaties en omdat men voor grotere producties op Gent, Brussel of Antwerpen is aangewezen, zoekt men tien jaar later een eigen gebouw voor operavoorstellingen, concerten en bals. Het pand 'De Grandt' op de hoek van de Vlamingstraat en de Eistraat wordt gekocht en vermoedelijk door de Brugse kunstenaar-architect Paul Jozef de Cock (1724-1801) verbouwd tot Comedie in 1756-1757. Zo'n 75 jaar later is het dringend aan renovatie en uitbreiding toe. Uiteindelijk zal de concert- en theaterzaal verdwijnen voor de bouw van de Stadsschouwburg maar gelukkig zijn er nog iconografische bronnen bewaard.

VAN COMEDIE TOT KONINKLIJKE STADSSCHOUWBURG

Studenten van de opleiding Toegepaste Architectuur van HOWEST, de hogeschool van West-Vlaanderen, werkten in het kader van hun bachelorproef aan een visualisering van de omgeving vóór en na de bouw van de schouwburg. Dit hield een kaartenstudie, een iconografisch & historisch onderzoek en een zoektocht naar de gepaste visualisatietechnieken in. Het resultaat is het werk van Eda Albay, Arne Commere, Arne Gillet, Hanne Leys, Tessa Vandenbroucke, Ruben Vanpaemel en Laurora Willaert. De coördinatie was in handen van Pieter Vandewalle en Ruben Van de Walle.

NEGEN ARCHITECTEN IN DE WEER

Jean Brunon Rudd (Brugge 1792 – 1870) is veertig jaar lang actief als stadsarchitect. Al in 1847 krijgt hij de vraag om een bestek en plan op te maken voor het dempen van een deel van de Spiegelrei om daar een nieuwe schouwburg te bouwen. Een jaar later publiceert de jonge Brugse architect **Isidore Alleweireldt** (Brugge 1824 – Oostende 1892) 'Mémoire sur la construction d'un théâtre à Bruges'. Hij onderzoekt

zes mogelijke locaties en komt tot de conclusie dat de schouwburg bij voorkeur in de buurt van de oude Comedie wordt gebouwd.

De discussie wordt in 1864 heropend door burgemeester Boyaval. Stadsarchitect Rudd krijgt de opdracht een nieuwbouw te tekenen op de plek van de oude Comedie. Het project krijgt een boost als schepenen Van Nieuwenhuysse een pleidooi houdt voor een grotere, vrijstaande schouwburg. In 1865 dienen vijf architecten een voorstel in. De ondertussen veertig jaar geworden **Isidore Alleweireldt**, **Joseph Segers**, **Thierry Fumière**, **Léon Suys** (Amsterdam 1823 – Elsene 1887) en **Gustave Saintenoy** (Brussel 1832 – Schaarbeek (Brussel) 1892). Fumière heeft net de vrijstaande schouwburg van Namen gebouwd. Suys werkt volop aan het plan voor het dichtgooien van de Zenne en het rechte trekken van de grote lanen in Brussel. Uiteindelijk wordt gekozen voor het ontwerp van Gustave Saintenoy. Hij zal de schouwburg tussen 1867 en 1869 realiseren. Jammer genoeg is alleen van Saintenoy een volledig plannenarchief bewaard.

De nieuwe gebouwen in de Niklaas Desparsstraat en Kuipersstraat, links van de schouwburg, zijn grotendeels het werk van **Louis Delacenserie** (Brugge 1838 – 1909). Hij wordt in opvolging van Rudd, in 1870 stadsarchitect en wordt nu vooral herinnerd als de Brugse Viollet-le-Duc, de grote verdediger van de ingenieurs-neogotiek. Maar in 1869-1870 ontwerpt hij neoklassiek en zelfs in 'second

empire'. Voor de neoclassicistische nieuwbouw in de Adriaan Willaertstraat, rechts van de schouwburg, staan o.a. **Pierre** (Brugge 1805 – 1877) en zijn zoon **René** (Brugge 1850 – 1923) **Buyck** in.

DE 'STATE-OF-THE-ART' SCHOUWBURG VAN GUSTAVE SAINTENOY

Het ontwerp voor de Brugse schouwburg is het werk van een relatief jong architect uit Brussel. Gustave Saintenoy is drieëndertig als hij zijn ontwerp in 1865 indient. Na zijn opleiding werkt hij samen met de architecten Hendrik Beyaert en Felix Jarlet en hij realiseert in 1855 het Brusselse Leopoldstation in de huidige Europawijk. In 1861 huwt hij met de dochter van architect Jean-Pierre Cluysenaer en na zijn Brugse opdracht, maakt hij samen met architect Clément Parent ontwerpen voor het Paleis voor de Graaf van Vlaanderen, het huidige Rekenhof, in Brussel.

Het plan van Saintenoy voorziet een schouwburg volgens de regels van de kunst. Hij herwerkt zijn ontwerp in 1866, haalt een koepel weg boven de foyer en past de afmetingen wat aan. De trappen worden verbreed. De zaal heeft een ellipsvorm omwille van de akoestiek. In de meeste theaters is trouwens de evolutie te zien van een langwerpige naar een min of meer ronde of ellipsvormige zaal.

De schouwburg ziet er binnenin nogal 'gesculpteerd' uit. De plannen tonen een structuur van houten balken en metalen profielen onder het decor van gips. Saintenoy begeleidt de afwerking van het gebouw tot in alle details. Het Stadsarchief bewaart een uitgebreide

briefwisseling van de architect met de stadssecretaris en met schepenen Van Nieuwenhuysse. De Dienst Monumentenzorg & Erfgoedzaken heeft een uitgebreide collectie plannen, van kleurrijke ontwerpen tot gedetailleerde constructietekeningen.

HET PROGRAMMATORISCHE VERHAAL

ASPECTEN VAN 150 JAAR WERKING AAN DE HAND VAN DOCUMENTEN EN OBJECTEN

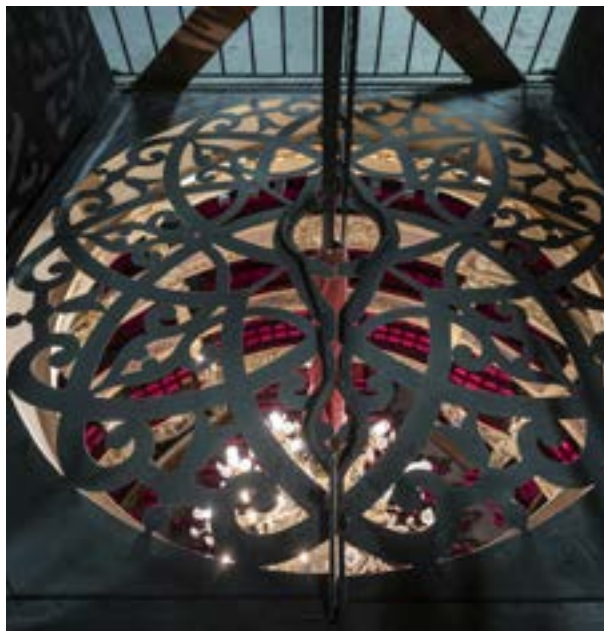
CENTRALE VERWARMING EN VERLICHTING MET GAS

Gustave Saintenoy besteedt in zijn ontwerp ruim aandacht aan hedendaags comfort. Zo vindt hij een goede ventilatie ontzettend belangrijk. Het verluchtungs- en verwarmingssysteem wordt geleverd door de Brusselse **firma Lamal** en onder de stoelen van de loges en de parterre geplaatst. Het werkt met kolenbranders die lucht opwarmen die vanop de straat gezogen en via kanalen onder de stoelen geblazen wordt. Ook de scène en dienstvertrekken worden zo verwarmd. Verder zijn er radiatoren en in de salons naast het foyer komen er open haarden met kolenkachels.

De verlichting werkt op gas, geleverd door de **Brugse Gasmaatschappij**, de **Établissement du Gaz de Bruges**. Er is een grote centrale lichter in de theaterzaal; in de vestibule, de trappen, de gangen, de foyer en de salons staan lantaarns, hangen lusters, arm- en wandkandelaars. De keuze van de juiste modellen gaat gepaard met heel wat over en weer geschrijf tussen de stadsadministratie, diverse firma's en de architect. De firma **Lacarrière Frères** uit Parijs levert de vierarmige en achtarmige kandelaars voor de foyer en de salons.

DIRECTEURS UIT FRANKRIJK EN SCHOORVOETEND NEDERLANDSTALIGE VOORSTELLINGEN

Zowel de Comedie als de nieuwe Stadsschouwburg worden geleid door tijdelijke directeurs. Ze kunnen solliciteren en als ze worden aan-

gesteld, dan moeten ze hun "troupe" samen stellen, bestaande uit acteurs en muzikanten. De programmering met 'opéra-comique', 'comédie' en 'vaudeville' moet ter goedkeuring worden voorgelegd. De aanstelling gebeurt meestal voor één jaar. Soms verbreekt de Stad de overeenkomst, in de meeste gevallen geeft de directeur er de brui aan vanwege tegenvallende resultaten. De directeurs komen vaak uit Frankrijk, uit Parijs maar ook dieper uit het land zoals **Mariani Pilo**. Ze is directeur van het theater van Montauban-Cahors en tijdens het zomerseizoen van het theater van Soulac-le-Bains (Soulac-sur-Mer) in de Gironde. Tijdens het seizoen 1883-1884 leidt ze de Brugse stadsschouwburg maar een jaar later is ze alweer vervangen door een directeur uit Parijs.

Het Stadsbestuur voorziet "dat er, gedurende het tooneeljaar, een zeker aantal dagen zullen behouden zijn op welke de zaal ter beschikking van Vlaamsche letterkundige maatschappijen of van Vlaamsche toneelstukken van beroep, zal kunnen gesteld worden om er vertooningen te geven." De **Vlaamsche Broederbond**, een Brugse letterkundige beweging, is de initiatiefnemer van een verzoekschrift tot meer 'Vlaamse vertooningen' in 1872 maar er komen ook anonieme oproepen van theaterliefhebbers. Eind 1872 is er "eene proefvertoning met de nationale toneelgroep van Gent". Het initiatief kent langzaam uitbreiding. In 1874 brengt

het 'Nationaal Tooneelgezelschap der Stad Antwerpen' een "Vlaamsche Vertooning". Het stuk 'Pailjas' is een "Groot Beroemd Drama in 5 bedrijven", weliswaar "naar het Fransch"...

Op 7 maart 1874 verandert de gemeenteraad "de voorwaarden van de **Fransche schouwburg**", met name "door regelmatig troepen van andere schouwburgen ten minste zes Vlaamse vertooningen te doen geven en dat de belangen van de **Vlaamse schouwburg** verzekerd waren."

SARAH BERNHARDT ?

Op 11 mei 1883 stuurt Sarah Bernhardt een telegram naar de stad Brugge waarbij ze solliciteert om "lundi prochain en matinée à 1 heure" een voorstelling van 'Fédora' te geven. Ze toert met dat stuk Europa rond en speelt op dat moment in het Théâtre des Galeries in de Brusselse Sint-Hubertusgalerijen.

Het stadsbestuur antwoordt haar dat ze de "salle de théâtre" kan gebruiken mits betaling van de brandverzekeringspremie van 20 francs maar dat het uur dat ze voorstelt niet het meest geschikte is "pour le public brugeois qui à l'habitude de diner à 1 heure". Op 12 mei komt er een nieuwe telegram van Sarah Bernhardt met de mededeling dat ze de maand daarop op een avond zal komen.

In de Brugse krant 'Burgerwelzijn' van 27 oktober 1883 lezen we dat 'Fédora' in de Stads-

schouwburg op maandag 29 oktober wordt opgevoerd met in de hoofdrol Juf. Wilson, een leerlinge van Sarah Bernhardt...

ZIEN EN (NIET) GEZIEN WORDEN

Het publiek komt naar het theater om te luisteren en te kijken. Naargelang de rang is de zichtbaarheid beter. Hoe verder van het podium en hoe hoger, hoe slechter de zichtbaarheid. Het onderscheid vertaalt zich ook in het zitcomfort en uiteraard in de prijzen. De beste 'zetels' zijn de orkestzetels (met leuning) net voor de orkestbak. Achter een afscheiding staan vervolgens de zetels van het 'parket' en nog verder de stoelen van het 'parterre'. Alle drie hebben ze aparte toegangen. Naast de benedenloges zijn er in de hoogte de loges van de eerste, tweede en derde rang. Uiteindelijk zijn er de stoelen en staanplaatsen op de vierde rang. Elke rang is te bereiken via een aparte trap.

Omdat de zichtbaarheid vanuit de hoogte moeilijk wordt, wordt er slechts op de eerste zes meter van de scène gespeeld. Het podium is hellend, oorspronkelijk 4,5%. Dat laat toe dat de verschillende 'plans' van de scène ook vanuit de hoogte goed zichtbaar zijn.

Brillen en vooral theaterkijkers helpen om de acteurs beter te zien vanuit de verder en hoger gelegen loges. Links en rechts van de orkest-

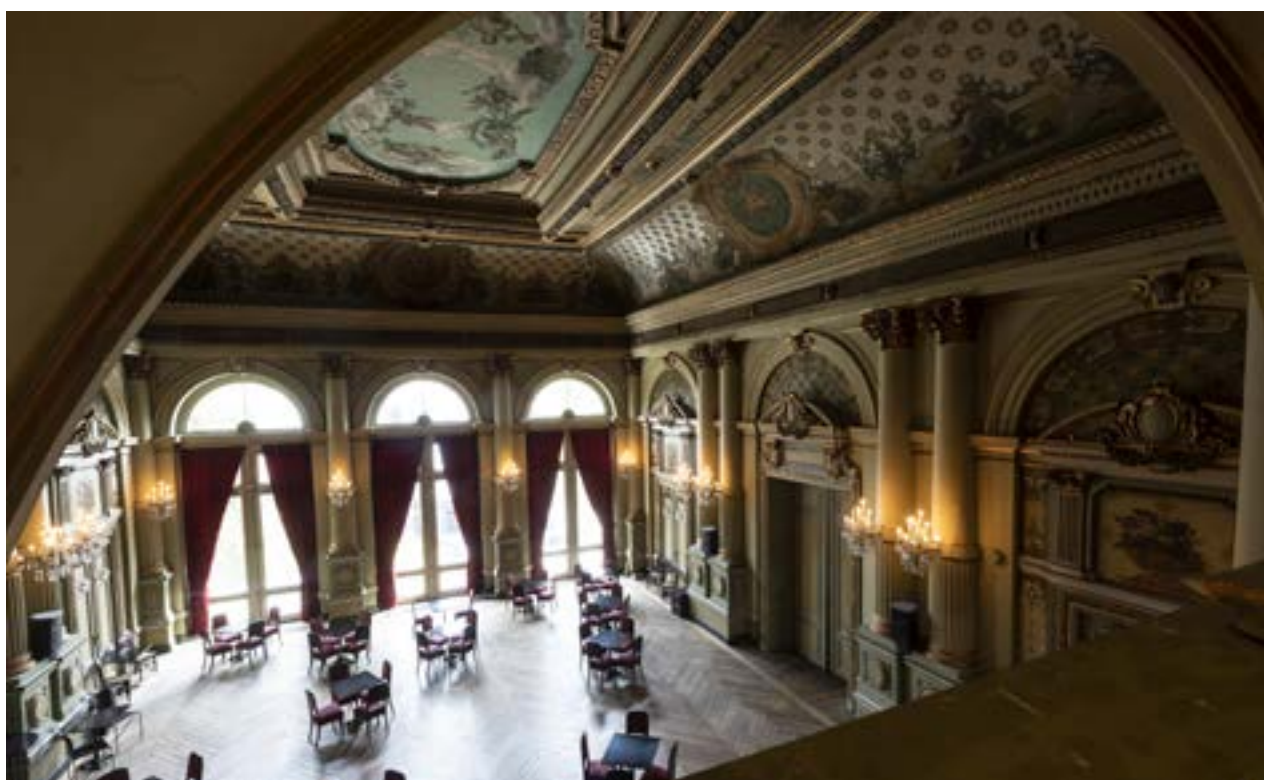
bak bevinden zich de loge van de burgemeester en de loge van de gouverneur. Van daaruit is de scène maar gedeeltelijk te zien, die loges dienen vooral om gezien te worden.

De helling wordt bij de restauratie van 2001-2002 gecorrigeerd tot 2,8 % omdat een te grote helling hinderlijk is voor hedendaagse decors. Bovendien wordt er meer en meer op de voor-scène gespeeld omdat de orkestbak doorgaans dicht blijft.

HET SUMMUM: DE OPÉRA GARNIER IN PARIJS

De Opéra van Parijs wordt gebouwd tussen 1861 en 1871, door architect Charles Garnier (Paris 1825 – 1898) in opdracht van keizer Napoleon III. Officieel geopend in 1875, is het 'Palais Garnier' tot 1989 de grootste opera van Europa. Het gebouw is 125 meter breed, 173 meter lang en 73,6 meter hoog met een totale oppervlakte van 11.000 m². De zaal kan 2.131 toeschouwers opvangen, het podium beslaat 1.200 m² waarop 450 acteurs of zangers kunnen plaatsnemen. De centrale kroonluchter weegt 6 ton. Het interieur bestaat verder uit enorme trapconstructies en een indrukwekkende foyer. De decoratie is overvloedig door het gebruik van diverse marmer-soorten, schilderingen, bladgoud en spiegels.

Nog niet volledig gebouwd in 1865-1869, zal de

Opéra van Parijs maar ten dele als inspiratiebron hebben gediend. Schepen Van Nieuwenhuysen liet zich door drie nieuwe theatergebouwen in België inspireren: de schouwburgen van Bergen (Mons), Doornik (Tournai) en Namen (Namur).

CÔTÉ COUR EN CÔTÉ JARDIN. OVER COULISSEN EN DECOR

Schouwburgen beschikken in de 19de eeuw over hun eigen decors. Gezelschappen reizen per barge (de trekschuit tussen Brugge en Gent) of per trein en zij brengen enkel de kostuums en kleine rekwisieten mee. De scènes spelen zich af in types van decors die elk theater ter beschikking heeft. Ze worden 'côté cour' (rechts van de scène, gezien vanaf de zaal) of 'côté jardin' (links van de scène) of 'milieu' (op de achterscène) gestapeld. Kleinere decorstukken bevinden zich in de kelders (1e of 2e 'dessous') of aan de trekken (de stalen buizen die dwars over de scène lopen) in de tooneeltoren (1e of 2e 'cintre'). De trekken worden bediend vanaf twee bruggen links en rechts van de scène.

Documenten uit het Stadsarchief leren ons dat er heel wat materiaal uit de oude Comedie herbruikt wordt. Er wordt bij de verhuis ook veel geliquideerd en **Constant Braeckman** (1831 – na 1871) krijgt in 1869 opdracht om samen met zijn atelier tal van nieuwe decors te maken. Braeckman is 'décorateur attitré' van de Brusselse Munt (1865-1871), werkt aan de schouwburgen van Namen en Luik en verzorgt in 1869 interieurwerken voor de Leuvense schouwburg. Hetzelfde jaar realiseert hij ook het decoratief schilderwerk in de Brugse Stadsschouwburg.

Het achterdoek van het 'Fôret' van Braeckman is verdwenen maar er zijn nog enkele friezen en afschermdoeken van een later 'Fôret' bewaard.

De Brugse schouwburg bezit verder nog een twintigtal zet- en meubelstukken en een zestigtal rekwisieten, die vermoedelijk geleverd werden door de Parijse **firma Hallé** in 1887. Ze zijn vervaardigd in 'carton-pâte' (papiermaché). De historische collectie rekwisieten en decorstukken in Brugge is de omvangrijkste in Vlaanderen.

LIVE IN DE BRUGSE STADSSCHOUWBURG

In de Koninklijke Stadsschouwburg wordt tal van platen en cd's opgenomen. **Urbanus** neemt er op 18 oktober 1974 zijn eerste LP op, 'Urbanus van anus levend'. Een jaar later, op 26 september 1975 volgt de opname van zijn tweede LP, 'urbanus van anus op de weide / urbanus van anus op de vijver'. Urbanus verzorgt het hoesontwerp van zijn tweede LP, dat van de eerste is van Daniël Geirnaert, Urbanus' leraar aan Sint-Lukas. Jean Blaute levert tweemaal de arrangementen.

Xander De Rycke, groot bewonderaar van Urbanus, neemt bijna 44 jaar later, op 13 april 2018 zijn LP 'Quarter-life Crisis. Leevend in Brugge' in de Stadsschouwburg op als een soort eerbetoon aan Urbanus. Jean Blaute, ondertussen inwoner van Brugge, doet ook voor hem de arrangementen.

De Brugse komiek **Willy Lustenhouwer** is kind aan huis in de schouwburg, ook hij doet er meerdere 'life' registraties. En ook **Madredeus** komt hier opnemen, tijdens Brugge Europese Culturele Hoofdstad in 2002. De cd 'Euforia' wordt samen met het Vlaams Radio Koor opgenomen en betekent meteen de internationale doorbraak van de Portugese groep. Ook **Luka Bloom** komt hier vaak en graag. Zijn passage op 25 oktober 2015 wordt door Lieve Bous-sauw vereeuwigd in het fotoalbum 'one night in Bruges'.

AFBEELDINGEN IN HR

Afbeeldingen kunnen enkel voor promotionele doeleinden ten gunste van deze tentoonstelling gedownload worden op volgende link: <http://www.flickr.com/photos/museabrugge/albums>
Gelieve de correcte credits te vermelden die bij elke foto vermeld staan.

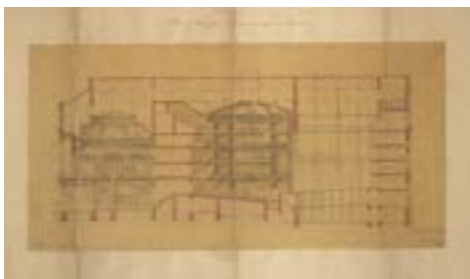
1

2

3

4

5

6

7

8

9

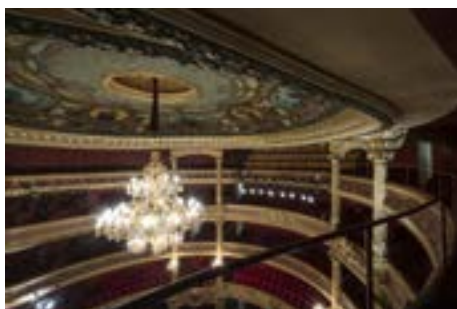
10

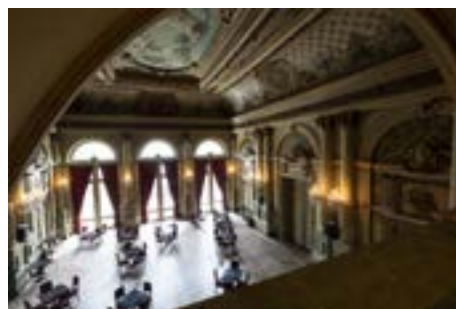
11

12

13

14

PRAKTISCHE INFO TENTOONSTELLING

Titel: 150 jaar Koninklijke Stadsschouwburg Brugge
Periode: van 7 september 2019 tot 1 maart 2020
Openingsuren: van dinsdag tot zondag van 9.30 tot 17 uur.
Locatie: Arentshuis, Dijver 16, Brugge
Tickets: € 6 (26-64 j.) | € 5 (>65 j. & 18-25 j.)
gratis t/m 17 jaar en inwoners van Brugge
Organisatie: Organisatie: Musea Brugge & Cultuurcentrum Brugge m.m.v. Stads-
archief Brugge, Dienst Monumentenzorg en Erfgoedzaken, HOWEST,
Erfgoedcel Brugge en Toerisme Brugge

Meer info: www.museabrugge.be

MEER INFO

Afspraak kan geregeld worden via sarah.bauwens@brugge.be of t +32 50 44 87 08. Persbezoek mogelijk op afspraak cf rubriek pers onder www.museabrugge.be. De persmap kan ook online geraadpleegd worden en teksten kunnen overgenomen worden via www.museabrugge.be, rubriek 'pers'.

VERZOEK

Wij verzamelen alle mogelijke recensies betreffende onze musea en evenementen. Daarom vragen wij u een kopie van het door u gepubliceerde artikel digitaal te bezorgen aan sarah.bauwens@brugge.be
Met dank voor uw medewerking en belangstelling.

DE VRIENDEN VAN MUSEA BRUGGE DANKEN HUN BIJZONDERE BEGUNSTIGERS

Absolute
Art Gallery

BRUGGE
-Tripel-

BRUNS

D's
Deldycke
traiteurs
vanaf de Brugse Universiteit

FLUXYS

KU LEUVEN

liantis

Maele Castle
Artist Residency

MONUMENT
GROUP

N
INGENIEURSBUREAU
N

Nationale
Loterij

Z
Z
Z

SECURITAS

SIEMENS

VERSTRAETE

WEGHSTEEN
WEGHSTEEN